

Onsdagen den
19 oktober 1977

Onsdagen den 19 oktober

Kl. 10.00

*Val av ytterligare
suppleanter i
utskott*

§ 1 Val av ytterligare suppleanter i utskott

Företogs val av en suppleant i vart och ett av konstitutions-, finans-, skatte-, socialförsäkrings-, social-, kultur-, utbildnings-, trafik-, jordbruks-, närings-, arbetsmarknads- och civilutskotten.

TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Nils Berndtson till suppleant i konstitutionsutskottet, Carl-Henrik Hermansson till suppleant i finansutskottet, Tommy Franzén till suppleant i skatteutskottet, Karin Nordlander till suppleant i socialförsäkringsutskottet, Lars-Ove Hagberg till suppleant i socialutskottet, Eva Hjelmström till suppleant i kulturutskottet, Inga Lantz till suppleant i utbildningsutskottet, Bertil Måbrink till suppleant i trafikutskottet, Oswald Söderqvist till suppleant i jordbruksutskottet, Jörn Svensson till suppleant i näringsutskottet, Gustav Lorentzon till suppleant i arbetsmarknadsutskottet och Tore Claeson till suppleant i civilutskottet.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än valberedningens i vars arbete jag deltagit. Jag vill emellertid begagna tillfället att erinra om vänsterpartiet kommunisternas principiella inställning i fråga om partiernas representation i utskotten.

Som vi vid tidigare utskottsval framhållit anser vi att alla partier som genom val erhållit mandat i riksdagen också bör vara representerade i utskotten. Utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer har under året behandlat denna fråga. Utredningen har icke nu kunnat framlägga förslag till lösning. En lösning som kräver ändringar i riksdagsordningen går det f. ö. inte att genomföra omedelbart. Utredningen hänvisar därför f. n., samtidigt som den fortsätter sitt arbete, till möjligheten av en överenskommelse mellan partierna.

Utredningen erinrar i sin skrivelse till riksdagens partigrupper om konstitutionsutskottets betänkande nr 36 i år. Jag citerar ur skrivelsen:

”Konstitutionsutskottet anförde bl. a. i ovan nämnda betänkande att det självfallet är av stort intresse för alla de i riksdagen representerade partierna att delta i utskottsarbetet. Utskottet ansåg vidare att det även från allmän synpunkt fick anses vara mindre tillfredsställande att den nuvarande ordningen för val till utskott kan leda till att parti ställs helt

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Val av ytterligare
suppleanter i
utskott*

utanför utskottsarbetet.”

Vi instämmer i dessa synpunkter. Alla partier tycks alltså ha den uppfattningen att samtliga egentliga riksdagspartier bör beredas möjlighet att delta i utskottsarbetet. Inget utskottsparti, om jag får använda den beteckningen, vill emellertid f. n. avstå från några ordinarie platser i utskotten. Här finns en klyfta mellan idé och handling.

I det läget har tanken framkommit att provisoriskt lösa frågan genom att vänsterpartiet kommunisterna erhåller extra suppleanter i tolv utskott, såsom valberedningen nu föreslagit. Vi har från vår sida accepterat detta just som ett provisorium, bl. a. för att underlätta kammarens och kansliets arbete. Erfarenheterna från våren visar att det finns behov av förändringar. För att detta system skall fungera måste det emellertid finnas möjlighet för vpk-representanterna att i utskotten avge reservationer.

Vår grupp har med detta, herr talman, gett sitt bidrag för att underlätta kammarens arbete. Vi är naturligtvis övertygade om att de övriga partigrupperna skall agera så, att det förutsatta systemet kan fungera.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Enligt gällande ordning väljs utskotten enligt proportionella metoder. Innan man frångår den metoden och ger varje parti, företrätt i riksdagen, representation i utskotten krävs ett visst övervägande. Det kan ju bli så, att ett parti, uppkommet genom splittring eller på annat sätt, har en eller två representanter i riksdagen, och det är väl då inte rimligt att det partiet är representerat i utskotten. Likaså kan naturligtvis småpartier med hjälp av tolvprocentsregeln, ett undantag från fyraprocentsregeln, få representation i kammaren.

Nu noterade jag beträffande partisplittringen att herr Hermansson använde beteckningen ”egentliga riksdagspartier”. Därmed kanske han gjorde ett undantag för partier uppkomna genom splittring – jag vet inte om det var avsikten. I det sammanhanget vill jag emellertid framhålla att moderata samlingspartiets representanter i valberedningen till protokollet, utan att göra någon reservation, har uttalat som sin mening att om vpk skall erhålla representation i utskotten borde man återgå till den ordning som gällde 1971–1973, nämligen att vpk inte var representerat i konstitutionsutskottet.

Överläggningen var härmed slutad.

Kammaren utsåg till

suppleant i konstitutionsutskottet

Nils Berndtson (vpk)

suppleant i finansutskottet

Carl-Henrik Hermansson (vpk)

suppleant i skatteutskottet

Tommy Franzén (vpk)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Karin Nordlander (vpk)

suppleant i socialutskottet

Lars-Ove Hagberg (vpk)

suppleant i kulturutskottet

Eva Hjelmström (vpk)

suppleant i utbildningsutskottet

Inga Lantz (vpk)

suppleant i trafikutskottet

Bertil Måbrink (vpk)

suppleant i jordbruksutskottet

Oswald Söderqvist (vpk)

suppleant i näringsutskottet

Jörn Svensson (vpk)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Gustav Lorentzon (vpk)

suppleant i civilutskottet

Tore Claeson (vpk)

§ 2 Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

§ 3 Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Härmed anhåller jag om befrielse från uppdraget som riksgäldsfullmäktig fr. o. m. den 4 november 1977.

Saltsjö-Duvnäs den 17 oktober 1977

Gunnar Helén

Denna anhållan bifölls av kammaren.

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Val av ytterligare
suppleanter i
utskott*

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Meddelande om
ändring i tidsplanen*

TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen kommer bordläggningsplena att anordnas måndagen den 14 november kl. 15.00 och måndagen den 21 november kl. 15.00.

*Mångsyssleriet i
politiken*

§ 5 Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1977/78:11 till justitiekommittén
1977/78:22 till finansutskottet

§ 6 Föredrogs och hänvisades
Motion
1977/78:4 till trafikutskottet

§ 7 Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkanden
1977/78:2 med anledning av motion om utdelningen av riksdagstryck till ledamöter och ersättare
1977/78:3 med anledning av motion om valdagen som allmän flaggdag
1977/78:4 med anledning av motion om riksdagstryckets papperskvalitet

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Mångsyssleriet i politiken

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:5 med anledning av motion om mångsyssleriet i politiken.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:997 av Bonnie Bernström (fp) och Olle Wästberg i Stockholm (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en kartläggning av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:997.

Reservation hade avgivits av Torkel Lindahl (fp) som ansett att utskottet bort hemställa
att riksdagen skulle bifalla motionen 1976/77:997.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! I utredningen om kommunal demokrati uppgav 85 % av de intervjuade kommunalpolitikerna att de kände en konflikt mellan å ena sidan samhällsengagemang-arbete och å andra sidan familj-frihet.

Denna konflikt tillhörde vardagen. I en intervju med ett kommunalråd i ett annat sammanhang kan man hitta de här uttalandena:

En fredagkväll i februari hade jag äntligen tid över för en julbjudning för mina vänner.

När jag på torsdagkvällen vid 23-tiden kommer hem till min fru sover hon. Jag har inte pratat med henne på en vecka annat än per telefon.

Min familj får sitta emellan, det är klart. Och min fru har skött mycket av markservicen.

Den här kommunalpolitikern är inget undantag. Han är säkert inte heller representativ bara för de kommunalpolitiskt aktiva utan också för dem som jobbar i det här huset. Många skulle kunna göra liknande beskrivningar av sina konflikter mellan familjen-fritiden och jobbet. Få kvinnor har samma möjligheter som män att ställa upp i politiken på de här villkoren. Bara vetskapen om omfattningen av ett samhällsengagemang får många kvinnor att avstå från samhällsuppdrag.

Det är därför inte att undra på att endast i genomsnitt 20 % av våra folkvalda i kommuner, i landsting och i det här huset är kvinnor. Vi har visserligen haft en ökning av antalet kvinnliga riksdagsledamöter, men den ökningen får en snigel att framstå som en sprinter – som Birgitta Wistrand, ordförande i Fredrika-Bremer-förbundet, uttryckte det.

Med för få kvinnor i politiken mister också vårt samhälle möjligheten att fatta de rätta besluten om de förhållanden som rör vår 51-procentiga majoritet. Inga män kan till fullo förstå det samhälle som kvinnor lever i i dag, liksom kvinnor i dag inte kan klara politiken utan de erfarenheter som männen har av demokratin.

Fler kvinnor i politiken betyder – om inte männen skall köras ut från politiken – att dessa måste lämna ifrån sig kanske hälften av sina uppdrag. Och många män har många uppdrag att avstå ifrån. I den undersökning som gjordes i riksdagen under föregående mandatperiod hade riksdagsledamöterna i genomsnitt 10,5 uppdrag var. Det var bara en genomsnittssiffra. Ett flertal hade långt fler uppdrag, andra hade färre. 250 av ledamöterna satt också i landsting och/eller kommunfullmäktige. Så många uppdrag finns det alltså att placera kvinnor på. Det görs dock inte i tillräcklig utsträckning, trots att inget parti vid Fredrika-Bremer-förbundets utfrågningar uttalat sig emot fler kvinnor i politiken utan tvärtom ingående och samvetsgrant redogjort för resp. partis omfattande ansträngningar att få in fler kvinnor på olika uppdrag. Men kvinnorna skall komma in i politiken utan att egentligen vara där.

Mångsyssleriet har en annan starkt hämmande effekt på jämställdheten vid sidan av den att förhindra att fler kvinnor får plats. De värst arbetsbelastade politikernas makar tvingas ibland att leva under samma betingelser som ensamstående föräldrar. Deras ansvar för hemmets skötsel och barnens vård är lika stort som om de hade levt ensamma. För mångsysslarnas äkta hälfter finns inga möjligheter att föra över sina erfarenheter till politiken.

Också om detta kunde vi läsa i Aftonbladet i maj månad i år:

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Mångsyssleriet i
politiken*

”Första åren kom han på fredagen, för på måndagen. Sedan blev det viktigare uppdrag, han kom till lördag lunch och för på söndag. Det var kämpigt. Vi gifte oss 1945, 1946 kom vårt första barn. Och där satt jag.”

Inte bara kvinnorna utan också barnen kommer i kläm. Även politikerbarn har rätt till sina föräldrar. Det är beslutsfattare som lever under de här omständigheterna som också fattar de beslut som rör kvinnor och de beslut som rör barnen. Hur är det möjligt att begripa deras situation när man inte har de praktiska erfarenheterna? Låt vara att inte alla behöver ha samma erfarenheter, men bara 3 % av alla kommunalpolitiker är under 30 år.

Folkpartiet har på sitt landsmöte i höst antagit en rekommendation om att ingen skall sitta i riksdagen samtidigt som han har tunga kommunala uppdrag. Det finns också en rekommendation att det räcker med att sitta i en statlig utredning och i en statlig styrelse. Det visar åtminstone en viljeinriktning, att mångsyssleri är negativt.

En utredning om riksdagens mångsyssleri, där man också gjorde klart för sig vilka hämmande effekter mångsyssleriet har på de anhöriga och ens egna relationer till de anhöriga, skulle kunna bidra till att mångsyssleriet i allmänhet i samhället skulle minska.

Förvisso är det partiernas egen sak att praktiskt genomföra åtgärder mot mångsyssleriet, men en utredning kanske skulle komma fram till fler förslag än vad folkpartiet har gjort.

Ett annat sätt kan vara att vi tillsammans med redovisningen av våra yrkestitlar på vallistorna också tvingas redovisa våra många uppdrag. De som hade så många uppdrag att valsedeln inte räckte till kanske då bättre skulle förstå att makten måste spridas till andra människor.

Jag yrkar bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Vad är definitionen på mångsyssleri?

Det är nu sjätte gången enbart under 1970-talet som riksdagen diskuterar mångsyssleriet. Det kan därför vara på tiden att vi lämnar de svepande talen bakom oss och försöker göra klart för både oss själva och andra vad vi egentligen menar med ordet mångsyssleri. Läser man riksdagsprotokollen från 1970 och framåt, söker man där förgäves efter en definition på vad en mångsysslare är. Tidigare motionärer har tillfrågats men avböjt att definiera uttrycket i fråga. Kanske Bonnie Bernström är mera pigg på att göra ett försök; i så fall skulle det berika debatten.

Några frågor i så fall:

Kan man göra gränsdragningen så enkel, att man sätter gränsen vid ett visst antal uppdrag? Är man en mångsysslare om man har 10, 30 eller 60 uppdrag?

Är problemet så enkelt? 30 uppdrag kan anses vara en hög siffra, men uppdragen kan mycket väl vara av den arten att de bara tar ett par timmar per styck och år. Å andra sidan kan vi ta exemplet med en person som

har ett utomordentligt krävande arbete, kanske i ett enmansföretag, där heller ingen semester existerar. Han eller hon kan ha ytterst svårt att ta på sig ett enda arbetskrävande uppdrag utanför sitt ordinarie arbete.

Slutligen finns det stora skillnader i arbetskapacitet individer emellan. Det finns ju också i denna kammare klart skinande ljus, med förmåga att läsa snabbt, tala snabbt – och vara snabba till ståndpunkter också för den delen. Andra behöver längre tid och hinner inte lika mycket, men gränsvärdet kan bli synnerligen svårt att hitta. Jag kan därför förstå att motionärerna inte vill gå i närkamp i den frågan.

Men oavsett om vi lyckas dra en gräns eller inte förs det ju en debatt om mångsyssleriet, en debatt som jag vågar påstå pågår inom varje parti och som blir aktuell vid snart sagt varje nomineringstillfälle. Och jag vill säga att det är bra att den debatten hålls levande. Den behövs som en tumme på ögat på de förtroendevalda.

Hur har då det här problemet uppkommit? Låt oss se litet tillbaka i tiden?

Såvitt jag kan finna är det två grundorsaker.

Först och främst har vi traditionen från en gammal tid, då allmänbildningen var lägre än nu och de som då höjde sig över mängden lätt blev något slags klockarfar som allt skulle bestyra. Det ansågs förr inte vara något fel. Sådana traditioner kan leva kvar länge.

I senare tid har det tillkommit ett nytt moment. Sverige är en folk rörelsedemokrati, en demokrati som bärs upp av organisationer av olika slag. Den moderne nutidssvensken finner det självklart att vara medlem både i fackföreningen och i ideella och politiska föreningar. Men alla engagerar sig inte i arbetet. Man skjuter gärna över jobbet och ansvaret på någon annan – någon som skriver bra protokoll, någon som kan hålla i klubban osv. Trots allt tal om pampvälde väljer man om de förtroendevalda – han eller hon har blivit ett namn man känner – och sedan får de avancera ytterligare. Organisationsbakgrunden har blivit nära nog ett minimikrav på en kandidat i ett politiskt val i vårt land. Det breda registret blir då den matsäck som politikern bär med sig på sin vandring mot toppen. Så har rekryteringen till kommun, landsting och riksdag gått till.

Då är frågan: Har vi i riksdagsarbetet lidit av att en del inte har klippt av banden till sina gamla engagemang, att de har fortsatt att skriva protokoll åt fackföreningen osv., att de har en bit av matsäcken kvar? Vår främsta uppgift är ju att stifta lag. Är det inte tvärtom så, att det i arbetslagstiftningen är bra att aktiva fackföreningsmän och företagare i egenskap av riksdagsledamöter påverkar utskottsbetänkandena, så att vi får lagar som även fungerar på arbetsplatsen och inte bara på papperet? Och för att hämta ett exempel från konstitutionsutskottet, som förra vintern satt med kommunallagspropositionen i fem månader: visst var det bra att så många utskottsledamöter hade praktisk erfarenhet av arbetet i kommuner och landsting. Man kunde förutse hur lagen skulle verka i praktiken. Jag skulle tro att t. o. m. reservanten måste hålla med mig

om att det var bra.

Men – och det är viktigt att slå fast – det är naturligtvis inte nödvändigt, inte ens önskvärt, att behålla tunga uppdrag på hemmaplan i kombination med riksdagsarbetet. Särskilt gäller det de riksdagsledamöter som engageras i statliga styrelser.

Allmänt kan nog sägas att mångsyssleriet nu minskar bland riksdagsledamöterna. Vi talade förr ofta om "landstingspartiet" här i riksdagen – nu blir det allt färre med den kombinationen. Så sent som 1970, i den debatt man då hade om mångsyssleriet, kunde man tala om en riksdagsman med 200 uppdrag. Sådana finns inte numera, tack och lov.

Om vi skall behålla vår folkrörelsedemokrati, är det nödvändigt att vi får fler medborgare aktiva och engagerade i förtroendeställning. Att sprida uppdrag på flera är också en förutsättning för en decentralisering av makten. Utskottet delar denna uppfattning – det framgår av utskotts-
betänkandet.

Låt mig sedan särskilt framhålla vad som står på s. 2 i detta betänkande. Där pekar utskottet på de undersökningar som redan gjorts av kommunalforskningsgruppen, de uppgifter som framkommit genom utredningen om den kommunala demokratin samt redovisningen av representationsundersökningen. Jag kan vidare hänvisa till utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer och det arbete som bedrivs av sekretariatet för framtidsstudier. Slutligen vill jag påminna om att det kommer en rapport 1978 om "medborgarna, politikerna och den offentliga sektorn". Om jag inte är fel underrättad är ledande folkpartister med i det arbetet.

Det finns alltså redan ett mycket fylligt undersökningsmaterial om de förtroendevalda och om nomineringsvägarna – för den som vill läsa och har tid att läsa. Ytterligare material kommer som sagt 1978. Jag påstår att materialet är till fyllest. Det återstår för resp. parti att vid sina nomineringar dra erforderliga slutsatser. Därför är det överraskande att folkpartiet nu reserverar sig mot ett utskotts-
betänkande som tar ställning mot mångsyssleriet som sådant och samtidigt understryker partiernas ansvar vid nomineringarna. Vi inom övriga partier är beredda att ta nomineringsansvaret med nuvarande material som grund – vi gör det redan. Varför skall folkpartiet behöva mer råg i ryggen än andra?

Avslutningsvis vore det önskvärt om folkpartiet här och nu ville precisera motionskravet något. Vad gäller saken? Är det en beställning om ytterligare forskning, eller är det en parlamentarisk utredning om mångsyssleri som man vill ha?

Sedan en liten kommentar till Bonnie Bernströms anförande. Hon berättade mycket målande om den konflikt som envar upplever – konflikten mellan samhällsengagemangen och privat liv. Jag är rädd att jag gör Bonnie Bernström ledsen, men jag tror att vi måste inse att framför oss i den kommande utvecklingen det säkerligen inte ligger någon idyll, där riksdagens ledamöter kan räkna med någon åttatimmarsdag och 40 timmars arbetsvecka. Det här uppdraget är av den arten att det tar en

dubbel normal arbetstid. Det är det val som envar måste göra när man erbjuds en nominering. Vi får ha klart för oss att något måste vi avstå, ifall vi vill fortsätta att syssla med det i och för sig mycket intressanta jobb som arbetet i och kring riksdagen utgör.

Som en naturlig konsekvens är jag också tvungen att kanske göra Bonnie Bernström ledsn genom att allra sist yrka bifall till utskottets hemställan.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det frågades efter en definition på mångsyssleri. Jag kan inte ge någon sådan. Det är bl. a. därför jag tillsammans med andra motionerat om att man skall se över mångsyssleriet. En definition som jag hörde häromdagen är att man skall inte blanda samman äpplen och päron.

Det finns uppdrag som många av oss riksdagsledamöter har som inte tar särskilt lång tid, det finns andra som kräver större delen av dygnet. Vissa uppdrag kan innebära att man har stor makt, andra uppdrag kan betyda att man bara har en uppdragslista.

Men det handlar inte enbart om att ha många uppdrag. Jag tycker att det är allvarligt om en riksdagspolitiker eller en politiker över huvud taget skulle ha så många uppdrag som nämnts här – 20, 30 eller 60. Det handlar nämligen också om hur vi skall få in fler människor i politiken.

Samtidigt vet vi att det kan ha vissa fördelar att förena olika uppdrag – av samordningsskäl och av informationsskäl. Vilka vet vi faktiskt inte, men det kan en sådan utredning som vi begärt titta på. Det skulle kunna vara en parlamentarisk utredning. Det vore bra om alla partier var representerade, därför att alla partier har erfarenheter av de här problemen.

Jag tror inte heller att vi riksdagsledamöter någonsin kommer att få åtta timmars arbetsdag, men vi kan säkert minska ner den arbetsbörda som de flesta politiker har. Gör vi inte det innebär det också att man utesluter småbarnsföräldrarna, om man inte uttryckligen förklarar att kvinnorna skall stanna hemma och avstå från politiken.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det var bra att Bonnie Bernström i sitt andra inlägg preciserade sig något. Hon kräver inte ytterligare forskning. Då är hon alltså ense med utskottet om att den hittills gjorda forskningen är tillräcklig som ett underlag för partierna att handla. En fortsatt forskning kan, såvitt jag begriper, inte leda till något annat än att man måste ta itu med hur den enskilde riksdagsledamöten fungerar i det här sammanhanget, och inte bara se till en schablon.

I och med att Bonnie Bernström nu är inne på att en parlamentarisk utredning borde tillsättas vill jag göra klart för henne att vi lägger ytterligare ett uppdrag till många andra på dem som får detta utredningsuppdrag, speciellt som Bonnie Bernström räknar med att alla partier skall

vara representerade i den här utredningen.

Slutligen, herr talman, delar jag Bonnie Bernströms önskemål om att fler kvinnor engagerar sig i politiken och att även småbarnsföräldrar blir aktiva. Och när jag ser på hur partierna lyckats noterar jag att centerpartiet har ökat sin kvinnorepresentation mycket kraftigt här i riksdagen utan att prata så mycket men i stället handla i samband med nomineringarna. Detta kanske ger en liten lärdom om vad som egentligen leder till resultat i det politiska arbetet – det myckna motionerandet eller den tysta handlingen.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det var glädjande att höra att Sven-Erik Nordin anser att det skall vara fler kvinnor i politiken. Men om vi inte omformar politiken kan vi inte räkna med att småbarnsföräldrar eller kvinnor över huvud taget kan komma med. Vi vet inte vilka konflikter småbarnsföräldrar som är politiker upplever. Vi skall inte tvinga människor in i samvetkonflikter bara för att de tycker att det är viktigt att också ta ett politiskt uppdrag.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Ja men, Bonnie Bernström, den här konflikten får vi lov att leva med. Den kan vara mer eller mindre stor i de olika fallen. Faktum är ju att Bonnie Bernström sitter här i kammaren. Jag vet att hon är småbarnsmamma. Alltså är det redan möjligt för småbarnsföräldrar att fullgöra ett riksdagsuppdrag.

Sedan tycker jag att samhället får göra sitt för att underlätta sådana insatser – som också kan underlättas på många andra sätt, exempelvis genom att den man sammanbor med ställer upp, genom att grannar ställer upp, osv. Det sker faktiskt i många fall. Jag tror att det finns flera ledamöter här som inte skulle kunna behålla sitt uppdrag om det inte vore så att vi har en medhjälpargrupp som ställer upp och gör mark-tjänsten på hemmaplan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Torkel Lindahl, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bonnie Bernström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Torkel Lindahl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bonnie Bernström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 265
Nej – 37
Avstår – 2

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Kontroll av
inbetalning av
mervärdeskatt*

Stina Eliasson (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

§ 9 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:6 med anledning av motion om proportionella val till statliga nämnder m. m.

Skatteutskottets betänkanden

1977/78:1 med anledning av propositionen 1976/77:154 om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Rumänien

1977/78:2 med anledning av motioner om vissa informationsfrågor rörande beskattningen m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Kontroll av inbetalning av mervärdeskatt

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:3 med anledning av motion om kontrollen av inbetalning av mervärdeskatt.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Utskottets hemställan i det här ärendet känns inte särskilt uppmuntrande, men det blir betydligt bättre när man läser vad utskottet skriver i sitt betänkande – det måste jag till min glädje erkänna.

På s. 2 i betänkandet säger utskottet: "Skatteundandragandet i vad avser mervärdeskatten är emellertid inte begränsat till detta område utan kan tvärtom antas vara utbrett."

Utskottet säger vidare: "Enligt utskottets uppfattning har motionärerna tagit upp en väsentlig kontrollfråga." Jag tror att det är så, även om det är angeläget att påpeka att kontroll i sig inte är någonting positivt – snarare tvärtom; många upplever självfallet en kontroll som mycket negativ. Men tyvärr är en effektiv kontroll från samhällets sida mer än nödvändig i detta sammanhang.

Som exempel har vi i motionen anfört en utredning som gjorts av Motorbranschens riksförbund. I utskottsbetänkandet påpekas att det finns vissa felaktigheter i utredningen. Vi beklagar det men kan samtidigt

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Kontroll av
inbetalning av
mervärdeskatt*

konstatera att de inte ändrar någonting i princip. I sak är det problem vi tagit upp betydande, vilket utskottet också sagt. Den redovisning som görs i den återopade utredningen belyser ändå på ett väsentligt sätt problemet. Det har även utskottet medgivit.

Det är uppenbart att betydande belopp undandras samhället. Detta är en sida av saken, och den är nog så allvarlig. Det har utskottet också kraftfullt understrukt. En annan sida, som vi också antyder i motionen men som utskottet kanske inte fastnat för, är att detta förhållande ställer seriösa företag och ansvariga företagsledare – inte minst sådana företag som arbetar med stor öppenhet och under demokratisk styrning – i ett konkurrensmässigt sämre läge. Det är också allvarligt. Jag tycker att det förtjänar att påpekas i detta sammanhang.

I motionen, som är ganska kortfattad, har vi visat på att problemet inte bara rör mervärdesskatteredovisning – det gäller också i vissa lägen arbetsgivaravgifter och andra sociala avgifter.

Även om jag inledningsvis sade att utskottets hemställan inte känns särskilt positiv kan jag konstatera att utskottet klart har dokumenterat samma uppfattning som motionärerna och i sak biträder motionen, i varje fall dess syfte. Utskottet följer visserligen inte vårt förslag att kamraren skulle ge regeringen till känna vad vi anført i motionen men anvisar i stället vägen genom den s. k. mervärdesskatteutredningen och det s. k. RS-projektet, som jag inte närmare känner till men som jag förmodar är av den karaktären att det verksamt kan bidra till att denna fråga så småningom löses.

Vi motionärer har alltså ingen erinran mot det utskottsförslag som föreligger. Vi hoppas att det skall ge frågan en tillfredsställande belysning och skapa underlag för vidare åtgärder från samhällets sida. Men självfallet skall vi följa frågan och återkomma om det visar sig att de vägar som utskottet nu anvisar inte leder till det mål som vi menar är viktigt att uppnå.

TAGE JOHANSSON (s):

Herr talman! Efter Hans Alséns anförande kan jag fatta mig mycket kort.

Utskottet instämmer i allt väsentligt i vad som har sagts i motionen. Det är, säger utskottet, mycket angeläget att kontrollen av mervärdesskatten förstärks, och detta är en fråga som bör kunna lösas inom rimlig tid. Mervärdesskatteutredningen skall bl. a. behandla kontrollfrågorna, och denna utredning beräknas vara klar under nästa år. Dessutom har RS-projektet att ta upp frågan om hur mervärdesskatteenheter skall samordnas med den nya skatteorganisation som kommer, och då finns det enligt vår mening ingen anledning – vi tror inte ens att det vore särskilt bra – att göra en särskild skrivning till regeringen om denna fråga.

Det viktiga är, tycker jag, att riksdagen med anledning av motionen klart uttalar att åtgärder i riktning mot vad som har angivits i motionen är nödvändiga. Utskottet har också sagt att man förutsätter att mer-

värdeskatteutredningen kommer att belysa personalbehovet för att nå en rimlig kontrollnivå. Utskottet säger vidare att man förväntar sig att regeringen och andra berörda myndigheter ägnar hithörande problem och frågor stor uppmärksamhet.

Utskottet är enigt i sin bedömning av angelägenheten av åtgärder för bättre kontroll och över huvud taget ett bättre grepp om denna fråga. Om riksdagen ställer sig bakom den skrivning som utskottet har gjort bör därför både regering och andra myndigheter känna sig förpliktade att ta hänsyn till den vid den fortsatta handläggningen av dessa frågor.

Vi är alltså i sak överens med motionärerna. Utskottet anser att detta är en stor och viktig fråga, och vi förväntar oss att den kommer att lösas inom en mycket nära framtid.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag vill bara ytterligare understryka vad jag sade tidigare, att vi motionärer inte har något annat yrkande utan instämmer i utskottets hemställan. Efter att ha hört Tage Johanssons deklaration känner jag mig ännu tryggare – det var ett belysande och klart anförande som Tage Johansson höll, och jag tackar för det.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrags

Skatteutskottets betänkanden

1977/78:4 med anledning av motion om differentierad hundskatt

1977/78:5 med anledning av motion om förenklade tullklareringsbestäm-
melser för allmänflyget

1977/78:6 med anledning av motion om beskattningen av radhussam-
fällighet

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Ändrade beskattningsregler vid uthyrning av fastighet

Föredrags skatteutskottets betänkande 1977/78:7 med anledning av motion om ändrade beskattningsregler vid uthyrning av fastighet.

MARGIT ODELSPARR (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 7 behandlas motionen 1976/77:171 om ändrade beskattningsregler vid uthyrning av fastighet. I motionen hemställs att den som uthyr fastighet eller del därav får rätt till samma skattemässiga behandling oberoende av om uthyrning

*Ändrade beskatt-
ningsregler vid
uthyrning av
fastighet*

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Ändrade beskatt-
ningsregler vid
uthyrning av
fastighet*

sker för rörelseändamål eller annan verksamhet med undantag för bostadsändamål.

I motionen har jag tagit upp några icke önskvärda konsekvenser av de nu gällande beskattningsreglerna för fastigheter, som visat sig vid den praktiska tillämpningen av lagstiftningen.

Genom den nya lagstiftningen, som började tillämpas vid 1970 års taxering, gavs bl. a. möjlighet till avskrivning enligt rörelsereglerna av hyresfastighet eller del därav, som är uttyrd för rörelseändamål. Redan tidigare gällde att sådan del av annan fastighet, i vilken fastighetsägaren själv bedrev rörelse vid inkomsttaxeringen, hänfördes till rörelse, och avskrivningsreglerna för rörelsefastigheter blev då alltså tillämpliga. Vid uthyrning av lokaler för av annan bedriven rörelse kunde däremot avskrivning av dessa lokaler ske endast på samma sätt som för bostäder.

I företagsskatteutredningens betänkande SOU 1968:26, som ligger till grund för 1969 års lagstiftning, motiveras de olika avdragsreglerna för beräkning av inkomst av rörelse resp. inkomst av annan fastighet med att rörelsereglerna utformats med hänsyn till de speciella förhållanden och risker som är förenade med rörelseanvändningen, medan bestämmelserna om avdrag vid beräkning av inkomst av annan fastighet i första hand anpassats för fastigheter använda för bostadsändamål.

Vid den praktiska tillämpningen har de nya reglerna visat sig få icke önskvärda och orättvisa konsekvenser. Om uthyrning av lokaler sker för verksamhet som inte är hänförlig till rörelse enligt 27 § kommunalskattelagen är rörelsereglerna inte tillämpliga. Detta framgår bl. a. av ett utslag i regeringsrätten i ett förhandsbeskedsärende.

Vid uthyrning av t. ex. kontorslokaler till en rörelseidkare får rörelsereglerna tillämpas. Hyrs lokalerna däremot ut till stat eller kommun för deras förvaltning är rörelsereglerna inte tillämpliga. Rörelsereglerna får heller inte tillämpas om lokalerna hyrs ut för fastighetsförvaltning, då verksamheten ju beskattas som inkomst av jordbruksfastighet eller annan fastighet.

Med hänsyn till att lagstiftningens syfte har varit att lokaler som används för samma ändamål skall kunna skrivas av enligt samma grunder, oavsett vem som använder dem och oavsett hyresgästens inkomstbeskattningssituation, upplevs den skillnad som görs mellan rörelsedrivande hyresgäster och t. ex. en statlig förvaltning eller kommunal myndighet som omotiverad och inkonsekvent. Det är t. ex. mera förmånligt för en fastighetsägare att hyra ut lokaler till privatpraktiserande tandläkare och läkare än att hyra ut till landstinget.

I betänkandet uttrycker skatteutskottet förståelse för önskemålet att fastigheter skall kunna behandlas mer likartat vid beskattningen, men med hänvisning till pågående utredningsarbete inom företagsskatteberedningen hemställs att riksdagen avslår motionen.

Herr talman! Jag har för dagen inget annat yrkande än utskottets.

Jag vill endast uttrycka min förhoppning om att frågan skall få en snabb lösning vid en framtida översyn av avskrivningsreglerna.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

Villabeskattningen

§ 13 Villabeskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:8 med anledning av motioner rörande villabeskattningen.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det finns i vårt land ett stort antal en- och tvåfamiljsfastigheter som kan bedömas vara i behov av reparationer och underhåll, något som många gånger inte kräver så stora ekonomiska insatser men som icke desto mindre på lång sikt betyder mycket för dessa fastigheters fortbestånd och kvalitet. Det kan vara så, att dessa åtgärder inte vidtas därför att de kostnader som det medför i nuläget anses för höga jämfört med resultatet. Det kan inte minst gälla sådant underhåll som skulle kunna leda till vissa energibesparingar, för vilka man inte får stöd genom de energisparstimulansåtgärder som finns i dag.

Det förslag om reparationsavdrag som framförts i motionen 1976/77:323 skulle enligt moderata samlingspartiets uppfattning innebära att man stimulerade denna typ av underhålls- och reparationsåtgärder, med de positiva konsekvenser som jag tidigare har redovisat. Man skulle också genom att införa reparationsavdrag göra det betydligt mindre intressant att byta tjänster eller få reparationer utförda, som det heter, utan kvitton för att på så vis undgå beskattning. Då avdrag för reparationskostnader inte medges, innebär detta självfallet också att hantverkaren kan utföra arbetet till en lägre kostnad om han inte behöver uppge sin inkomst i deklaration, något som det finns anledning för villaägaren att acceptera eftersom han inte har möjlighet att göra avdrag för reparationskostnaden. Införs ett reparationsavdrag har fastighetsägaren självfallet ett större intresse av att redovisa kostnaden i och med att han får göra avdrag för den. Det skulle också innebära vinster för samhället.

Med tanke på att bostadsskattekommitténs förslag f. n. övervägs och att 1972 års skatteutredning, som också sysslar med denna fråga, kommer att framlägga sitt slutbetänkande inom kort, har vi inte anledning att nu yrka bifall till denna motion.

RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 8 behandlas två motioner från moderata riksdagsledamöter i vilka de tar upp villabeskattningen.

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

Översyn av bevisningslagen

Den ena motionen gäller införandet av ett reparationsavdrag för villor, och den andra tar upp frågan om översyn av småhusbeskattningen inför 1980 års allmänna fastighetstaxering. Den är numera framflyttad till 1981.

Riksdagen har så sent som 1974 tagit ställning till bostadsbeskattningens allmänna utformning. Vid 1975 års riksmöte justerades villaschablonen med anledning av utfallet av 1975 års fastighetstaxering. De s. k. skiktgränserna justerades och schablonavdraget, som tillkommer alla villaägare, fördubblades från 500 till 1 000 kr. per fastighet.

Utskottet utgår ifrån att riksdagen, när resultatet av kommande fastighetstaxering föreligger, kommer att få ta ställning till om det erfordras ändringar av villabeskattningen.

Frågan om införande av särskilda reparationsavdrag för villaägare har utskottet behandlat åtskilliga gånger förut men stannat för ett avslagsyrkande. Utskottet anser att det inte nu har återopats några nya omständigheter som motiverar ett ändrat ställningstagande, utan utskottet hemställer att riksdagen avslår motionerna.

Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1977/78:9 med anledning av motioner angående vissa frågor rörande realisationsvinstbeskattningen

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Översyn av bevisningslagen

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:10 med anledning av motioner om översyn av bevisningslagen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:604 av Sven Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m) och

1976/77:936 av Inger Lindquist m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om ändring i bevisningslagen i enlighet med vad som anförts i motionen 1976/77:935, innebärande att bevisningslagen borde ändras så att den endast fick tillämpas om skäligen misstanke om skattebrott förelåg och att endast länsskatterätt borde kunna besluta om säkringsåtgärd.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1976/77:604,

2. motionen 1976/77:936.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 10 gäller några motioner, som tar upp bevissäkringslagen till granskning och kräver viss översyn. Ett enigt utskott finner tydligen inte att det kan finnas anledning till vissa frågetecken gentemot denna lag och hemställer om blankt avslag på motionerna. Jag delar inte utskottets mening.

Vi har i vårt land ett högt skattetryck. Det fordrar troligen i sig effektivare kontrollåtgärder från samhället än om skatterna vore lägre. Fler människor försöker sannolikt komma undan sin del av skattebördan, ju hårdare skattetrycket är. Det kan samhället naturligtvis inte acceptera. Kontrollen måste vara så effektiv som möjligt. Men kontrollreglerna måste samtidigt stå i överensstämmelse med grundläggande rättssäkerhetsprinciper. Från många håll har skarp kritik riktats mot bevissäkringslagen i detta avseende. Den kritiken kan enligt min mening inte utan vidare avvisas. Det finns delar av lagen som inte tillräckligt beaktar den enskildes legitima behov av rättsskydd mot statsmakternas företrädare när lagen tillämpas. Lagen borde därför förbättras i de delarna.

Motionen 1976/77:935 – med Inger Lindquist såsom första namn – vars yrkande beträffande bevissäkringslagen återfinns i motionen 1976/77:936, tar upp två frågor: Vilka kriterier skall föreligga för att lagen skall få tillämpas? Vem skall få besluta om säkringsåtgärder?

Lagen kan nu tillämpas utan att misstanke om brott föreligger. I sitt betänkande 1975/76:12, när denna lag antogs, sade skatteutskottet: "I de situationer, då bevissäkringslagen är avsedd att tillämpas, finns ofta inte anledning misstänka brott."

Syftet med de föreslagna säkringsåtgärderna är att granskningsledaren skall få tillgång till de räkenskaper och andra handlingar som den granskade utan godtagbar anledning vägrar att utlämna. Vem avgör då om anledningen är godtagbar? Jo, herr talman, det gör granskningsledaren.

Det verkar som om också skatteutskottet känt på sig att detta kan ge denne granskningsledare alltför stora befogenheter. I en senare mening sade utskottet att de ökade befogenheterna måste användas med "omdöme och urskillning".

Av detta drar jag slutsatsen att det måste vara något speciellt med denna lag. Jag trodde faktiskt att det ålåg varje företrädare för statsmakterna att i varje agerande gentemot den enskilde medborgaren uppträda just med omdöme och urskillning, utan att detta särskilt behövde anges i lagens motiv.

Beslutet om säkringsåtgärder ställer utomordentligt stora krav på granskningsledaren, som ensam skall besluta om dessa på den enskilde individens sektor mycket inträngande åtgärder. Rättssäkerheten skulle stärkas väsentligt, om det i stället var t. ex. länskatterätten som beslöt i dessa frågor.

Herr talman! Trots att ett enigt utskott tydligen har en annan mening än jag, anser jag att bevissäkringslagen i sin nuvarande utformning strider

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

Översyn av
bevissäkringslagen

mot väsentliga rättssäkerhetsintressen. Jag yrkar därför bifall till motionen 1976/77:936.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Som Håkan Winberg nyss sade står ett enigt utskott bakom skatteutskottets betänkande. Men jag har anledning att något belysa bevisningslagens användningsområde.

Bevisningslagen för skatte- och avgiftsprocessen har ersatt den tidigare lagen om handräckning vid taxeringsrevision. Anledningen till detta var att handräckningslagen på grund av sin utformning i praktiken var otjänlig för sitt ändamål. Båda lagarna tar sikte på det fall då en skattskyldig vägrar att lämna ut de handlingar som han skall föra enligt lag och är skyldig att förete för granskning på anmodan av vederbörande myndighet.

I verkligheten kom handräckningslagen i stort sett att sakna betydelse av flera anledningar, som jag ej skall gå in på. Klart är dock att den hade ett flertal brister. Som belägg för detta kan omnämnas att den fram till 1976 hade tillämpats endast ca tio gånger sedan den infördes 1961. F. ö. vill jag också framhålla att handräckningslagen fick stark kritik. Särskilt återopades att den inte tillgodosåg rättssäkerhetssynpunkter – tyvärr en vanlig åsikt på vissa håll, vill jag säga, gentemot all lagstiftning som avser att komma till rätta med skattefusket.

Den debatt som förts och förs kring bevisningslagen har i praktiken inte tillräckligt beaktat det ändamål som denna lag har att tillgodose, nämligen möjligheten att få tillgång till det material som den skattskyldige dels har skyldighet att upprätta, dels är skyldig att tillhandahålla för granskning. Det är väl uppenbart att de lagregler som föreskriver dessa skyldigheter skulle bli utan verkan, om möjlighet sänkades att ta dessa handlingar med tvång vid tredska från den skattskyldige. Eljest skulle den skattskyldige som har nytta därav utan risk kunna sabotera hela granskningsförfarandet.

Den förda debatten grundas inte på fall som förekommit i praktiken utan tyvärr på konstruerade situationer som ger en vrånbild av lagen. Bevisningslagens största betydelse ligger i att den finns till. Den har huvudsakligen en preventiv verkan, vilket framgår av att den hittills använts endast ett fåtal gånger. Om jag inte är fel underrättad, har den använts sex gånger hittills, och den har inte föranlett någon kritik vid de tillfällen då den har tillämpats.

I motionen 936 föreslås att bevisningslagen ändras så att den kan användas endast om skälig anledning till skattebrott föreligger. Förmodligen avser motionärerna att det skall vara om skälig anledning finns att anta att skattebrott föreligger. Liknande kritik har framförts även i motionen 604. Detta innebär att man skall ha skäl att anta att skattskyldig lämnat oriktig uppgift i deklARATION eller i handling som avser redovisning av innehållen skatt eller att han inte fört de räkenskaper han är skyldig att upprätta – det sista fallet är dock uteslutet på grund

av sakens natur.

Med andra ord syftar motionärerna till att ändra ändamålet med bevissäkringslagen till att avse bevisning för skattebrott i stället för att som nu framtvunga räkenskaper till grund för granskning. Därmed skulle lagen kunna avskaffas, eftersom man vid misstanke om skattebrott, som inte är helt obetydligt, kan tillämpa reglerna om husrannsakan, kroppsvisitation osv. enligt rättegångsbalken. Misstanke om skattebrott kan endast undantagsvis anses grundad utan att man har tillgång till räkenskaper eller liknande handlingar. Såvitt jag kan se framför motionärerna kritik mot att det över huvud taget finns bestämmelser som skyddar det allmännas rätt att få hand om räkenskaper för granskning.

Jag vill också påminna Håkan Winberg om att lagen har granskats av lagrådet, som i allt väsentligt biträtt det då remitterade förslaget eller fått sina synpunkter tillgodosedda i propositionen. En översyn av bevissäkringslagen bör inte beslutas förrän lagen har tillämpats någon tid, så att underlag finns för en bedömning av frågan om den avfattats så att den i praktiken inte tillgodoser berättigade intressen från den enskildes eller det allmännas sida. F. n. saknas underlag för en sådan bedömning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Jag vill stryka under för Olle Westberg att jag yrkar inte att lagen skall upphävas. Jag yrkar på förbättringar i två avseenden.

Här kan det te sig som en motsättning mellan effektivitet och rätts-säkerhet. De begreppen sätts ofta emot varandra, och ibland är det riktigt. Jag menar att effektiviteten inte får drivas så långt att den inte kan förenas med åtminstone rimliga krav på rättssäkerhet.

Det kan knappast ha undgått Olle Westberg att det har funnits en seriös debatt i vårt land efter det att bevissäkringslagen kanske alltför lättvindigt gick igenom här i riksdagen. Representanter för skilda verksamheter – domare, advokater, vetenskapsmän, företrädare för näringslivet m. fl. – har hävdat eller i varje fall ifrågasatt om inte vissa regler i den här lagen naggat legitima rättssäkerhetsintressen i kanten, för att nu uttrycka mig försiktigt.

Med den nuvarande utformningen kan lagen bli ett hot mot den enskildes integritet, en enskild mot vilken ingen som helst misstanke om brott föreligger. Låt mig ta ett exempel: Jag tycker att granskningsledaren har fått för stora befogenheter när han ensam skall besluta om säkringsåtgärder. Det är väsentliga risker för felbedömning, när en person skall göra den här bedömningen mycket snabbt. Och att man allmänt har varit medveten om riskerna visar ju det förhållandet att då det gäller de mera ingripande säkringsåtgärderna, nämligen i privatutrymmen, har lagen redan – helt riktigt, tycker jag – krävt att åtgärderna skall föregås av beslut av länsskatterätt. Men nu menar vi motionärer att kravet på beslut av länsskatterätt måste uppställas också för beslut om säkrings-

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Översyn av
bevissäkringslagen*

åtgärder i andra utrymmen.

Jag vill slutligen säga, herr talman, att motionen 936 begär inga långtgående ändringar i bevisningslagen. Lagen skulle också med de här ändringarna bli mycket effektiv och vara en utomordentlig tillgång i kampen mot det skattefusk som vi alla vill beivra. Men just de här ändringarna skulle ta bort de värsta riskerna för övergrepp mot den enskildes integritet.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Jag vill först och främst säga till Håkan Winberg att det finns inget belägg för att bevisningslagen hittills i varje fall har naggat rättssäkerheten i kanten. Därför bör vi, som jag sade nyss, avvakta och se om det kan befaras att lagen skulle kunna verka på det sättet. Det har inte framförts någon kritik över huvud taget de få gånger då lagen tillämpats.

Sedan vill ni ändå att det skall föreligga misstanke om skattebrott för att bevisningslagen skall få tillämpas. Man kan ju inte misstänka skattebrott, om man inte får tillgång till underlaget för bedömningen av vad den skattskyldige skall betala i skatt. Man måste ha tillgång till de handlingar, de räkenskaper som finns i första hand, och det kan man inte få med den modell som ni förordar och som innebär att man skall misstänka skattebrott. Det behöver ju inte vara fråga om skattebrott alla gånger för att vederbörande inte skall vilja tillhandahålla räkenskaper och andra handlingar som underlag.

När det gäller förslaget att länskatteåklagaren bör få fatta beslut, så kommer vi tillbaka till den handläggningsslag som förekom när handräckningslagen fanns. Det tog för lång tid. Taxeringsrevisorerna var många gånger vanmäktiga: den som det gällde skulle föreläggas vite, och det var också mycket annat som skulle göras. Det tog alltså för lång tid, så att den som man granskade hann smussla undan och förvanska de handlingar som skulle ligga som underlag för bedömning av taxeringen. Det är den faran jag ser – skall länskatteåklagaren fatta beslut får den som är utsatt för granskning god tid på sig att undandra handlingar osv.

Och som jag sade nyss: Vi bör avvakta och låta bevisningslagen verka längre, innan vi företar undersökningar eller gör ändringar i lagen.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! I skatteutskottets förra betänkande, från 1975/76, sade man just att vederbörande, som skall utsättas för granskningen, med den här lagen "inför hotet om säkringsåtgärder blir benägen att i ökad utsträckning frivilligt förete bevismaterial och att lagstiftningen därigenom kommer att få en betydelsefull preventiv effekt". Det är ju det som har skett. Vi vet inte i hur många fall man med lagen som hot har kunnat driva fram de här åtgärderna, som kanske för många enskilda ändå har varit ett intrång i deras integritet.

Det är väl riktigt som Olle Westberg säger, att formellt har lagen inte tillämpats så mycket. Men just det här hotet har gjort att själva verk-

ningarna av lagen har kunnat sträcka sig över många områden. Jag anser att risken är tillräcklig för att man skulle göra denna, som jag tycker, ganska begränsade översyn.

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

Översyn av
bevisningslagen

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Jag kan inte förstå vad Håkan Winberg säger om faran av det hot som de granskade kan vara utsatta för. Det måste ändå vara så att de har vägrat att utlämna handlingar och annat material som skulle ligga till grund för taxering. De är ju skyldiga att tillhandahålla sådant material. Skall då inte taxeringsrevisorn eller granskningsledaren kunna tala om, att man har bevisningslagen att tillgå för att kunna få fram handlingarna?

Jag kan inte förstå att detta skall vara så farligt ur den här synpunkten.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Det är det jag menar, att risken är att granskningsmannen gör en felbedömning i sin iver och i sitt nit att få ett gott resultat, och därför borde den bedömningen ligga på länskatteämbetet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 936 av Inger Lindquist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 16 Föredrogs

Socialutskottets betänkanden

1977/78:2 med anledning av motion om sambandet mellan miljöfaktorer och cancer

1977/78:3 med anledning av motion om socialstyrelsens rättsläkarråd

1977/78:4 med anledning av motion om inrättande av idrottsmedicinska serviceenheter och av medicinsk specialitet i idrottsmedicin

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:1 med anledning av motioner om fiske, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Jakt- och viltvård
m. m.*

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1977/78:2 med anledning av motioner om jakt- och viltvård m. m.

BERTIL JOHANSSON (c):

Herr talman! I det här utskottsbetänkandet tas det upp många intressanta och värdefulla vilt-, jakt- och naturvårdsmotioner. Det gäller en motion om förbud att införa produkter av utrotningshotade djurarter. En talesman för den motionen kommer att yttra sig senare. Vidare rör det sig om en motion om skydd för sälstammen och om en motion om att man bör försöka minska antalet viltolyckor. Det finns också fler motioner. Allt det här är ju mycket intressant och aktuellt, och någonting måste göras.

Jag måste nog säga att utskottsbetänkandet är tunt. Antalet sidor är förstås inte direkt avgörande när det gäller behandlingen av motionerna, men några av motionerna har, enligt min mening, behandlats ganska styvmoderligt.

Beträffande en del av motionerna har man hänvisat till att frågorna finns med i vissa konventioner, och det är väl riktigt. Men jag tror inte att man i konventionerna hundraprocentigt tagit med allt vad som yrkats i motionerna. Några motioner föreslås överlämnade till utredningar, och det är bra, men en del motioner har man inte gjort någonting åt. Man tror bara att vissa utredningar kommer att behandla motionerna.

Jag har i en motion tagit upp den s. k. skyddsjakten. I den jakttabell som sänds till alla jägare finns bl. a. följande passus: "Inom och intill 200 meter från område för viltuppfödning, hönsgård eller därmed jämförlig anläggning får rödrev, grävling, mård, hermelin, iller, dvärgvessla, småvessla och duvhök dödas under hela året i den mån det behövs för att hindra skada inom anläggningen." Vissa av dessa djur kan även få skjutas under hela året, om de är till förfång för jordbruket.

Många med mig tycker att det här är felaktigt. Under föryngringstiden när det finns ungar i gryt och reden skall det vilda, oavsett art, ha lugn och ro. Även grävling, räv eller duvhök skall ha rätt att föda fram sina ungar. Avlivas den ena föräldern eller båda går ungarna en säker, kvalfylld hungersdöd till mötes.

Vid behandlingen av denna motion tar utskottet upp en för oss alla självklar sak, nämligen att det är naturvårdsverket som har att bedöma om någon djurart hotas på något sätt. I så fall får man skriva till regeringen och föreslå ändringar i jaktstadgan, eftersom det är regeringen som beslutar. Det där kände vi till, men man får veta mycket litet om vad utskottet självt tycker i de här frågorna. Det är emellertid utskottets egen uppfattning jag efterlyser, och jag hoppas att utskottets talesman vill ge besked om denna.

Utskottet framhåller vidare: "Frågan om skyddsjakten utformning torde f. ö. också falla inom ramen för den i det föregående nämnda jakt-

och viltvårdsberedningens uppdrag. Utskottet finner med hänsyn till det sagda att motionen 1223 inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.”

Jag vill för min del ifrågasätta om beredningen verkligen kan ta upp denna fråga. Vad denna beredning hittills åstadkommit är, såvitt jag vet, ett förslag om införande av vårjakt på sjöfågel, och det är ett föga naturfrämjande förslag. Men kanske har utskottet fått uppgift om att den fråga jag aktualiserat i mitt yrkande kommer att tas upp i beredningen, och då är det gott och väl. I så fall vill jag emellertid få besked om att det förhåller sig så.

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

Jakt- och viltvård
m. m.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Frågan om skydd för utrotningshotade djurarter har blivit alltmera aktuell. En anledning härtill är att jakten på begärliga djur kan drivas alltmera effektivt och med allt större vinst. Lagen om tillgång och efterfrågan, som alltid återopas i marknadssamhället, verkar även i det här fallet. Det betyder att en djurart, vars skinn eller päls eftertraktas och som därför jagas hårt och blir allt sällsyntare, också ger bättre och bättre pris för varje enskilt djur som nedläggs. För vissa pälsdjur, i vpk:s motion nämns gepard och leopard, betalas priser som kan betecknas som små förmögenheter för jägarna.

Det andra hotet mot vissa djur är att deras naturliga lokaler hotas av förstörelse genom människans expansion och genom olika miljögifter.

Sammantaget kan vi konstatera att listan på djur som ligger nära eller under den gräns där hotet om utrotning blir akut ständigt utökas med nya arter. Under vår livstid har redan flera arter försvunnit. Det är mot den bakgrunden man måste se de ansträngningar som görs för att freda dem som fortfarande har en chans att överleva. I det sammanhanget är handeln med päls och skinn ett område som förtjänar ökad uppmärksamhet.

Vpk har i sin förevarande motion velat peka på möjligheten att genom handelsrestriktioner ordna en spärr för den här verksamheten åtminstone när det gäller vårt land. Utskottet hänvisar till Washingtonkonventionen, som reglerar exporten från de länder där dessa djur finns. Men det kan inte betraktas som tillräckligt, då vi vet att en omfattande illegal jakt och utsmuggling förekommer. Tyvärr är det också så att exportlicenser ofta kan köpas i de länder det här är fråga om, vilket underminerar utskottets argument angående kontrollen vid svensk import.

Vinsten är också, som jag nämnde inledningsvis, alltför stor och lockar till olaga jakt, och där hjälper inga konventioner. Om man däremot försvarar försäljningen, och det gör man genom importförbud, som vpk har föreslagit, så kan det få positiva effekter. Det kan då som vanligt invändas att det inte spelar någon roll vad vi gör som liten nation – men exempel får verkningar, som vi vet. Det hade därför enligt vpk:s mening varit motiverat att utskottet tillstyrkt motionen.

Vi vill dock i detta sammanhang inte yrka bifall till motionen utan

avvaktar verkningarna av det register som utskottet hänvisar till och som skall uppta produkter av utrotningshotade djur.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Till Bertil Johansson vill jag bara säga, att jag instämmer helt i syftet med hans motion. Jag har också själv många gånger opponerat mig emot att det skall vara tillåtet med skyddsjakt i närheten av anläggningar som fungerar som något slags åtel. Alldeles särskilt upprörande är det när det gäller t. ex. fasanerier, då en utländsk fågel skall skyddas på bekostnad av vår inhemska duvhök. Men det har visat sig att vi kanske inte skulle ha den duvhökstam som vi nu har i Sverige, om vi inte hade fasanerierna. Fasanen är nämligen en av duvhökens stapelfödor. Därför kan en viss skyddsjakt sägas vara på sin plats i syfte att säkra vinterfoder åt den flyttande höken. Hela systemet med skyddsjakt är emellertid osympatiskt.

Jag vill här också i någon mån klargöra hur jakttiderna bestäms. Alla frågor om jakttider – också när det gäller den här skyddsjakten i min hemtrakt – bereds av ett organ som kallas för jaktidsberedningen, sammansatt av representanter för jägare, naturvårdsverket, ornitologer, riksmuseet, lantbruksakademien m. fl. intressegrupper. Det är en mycket omsorgsfull beredning som där görs. Jag kan glädja Bertil Johansson med att vi så småningom fått bort skyddsjakten i allt större utsträckning. Det lilla som finns kvar av den hoppas vi också få bort.

Bertil Johansson frågade om jakt- och viltvårdsberedningen har tagit hand om detta ärende. Beredningen har meddelat att den kommer att ta upp problemet med skyddsjakten. Därmed hoppas jag att herr Johanssons fråga är besvarad.

Motionärernas påpekande att kungsörn, fiskgjuse och kattuggla skjutits som hök kan jag komplettera med ett färskt exempel från mitt eget län, där en tjäderhöna sköts som en fruktansvärd hök. Okunnigheten är ganska stor ibland.

Till den i sin egenskap av nyvald suppleant i jordbruksutskottet jungfrutalande herr Söderqvist kan jag också säga att jag stöder syftet i kommunisternas motion. Men jordbruksutskottet har även i denna del förklarat att det inte finns någon anledning att bifalla motionen, eftersom de av herr Söderqvist efterlysta åtgärderna är på väg.

Det finns dessutom ett förslag till överenskommelse mellan Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund, Världsnaturfonden och Svenska pälsbranschens centralkommitté, där man tar upp de här frågorna.

Men det är inte så enkelt att utan vidare införa ett importförbud, därför att det inte minst i utvecklingsländer har uppkommit en ganska omfattande pälsdjursfarmdrift, och det är ju inte meningen att vi skall slå undan benen på dem som bor i dessa länder. Ett generellt importförbud skulle ju verka på det viset. Därför talar man om att pälsbranschen skall ålägga sina medlemmar att bara handla med skinn från farmade djur och sådana vilda djur, vilkas stammar tål beskattning.

Jag erkänner att vi på det viset inte får bukt med den illegala importen, den som turister tar med sig, men vi tycker inom jordbruksutskottet att vi först skall se vilken verkan de tillämpningsföreskrifter får som utarbetats av lantbruksstyrelsen i samråd med bl. a. naturvårdsverket och tullverket samt vad en överenskommelse med Djurskyddsföreningarnas riksförbund, Svenska pälsbranschens centralkommitté och Världsnaturfonden, kan leda till. Därefter kan vi återkomma, om det behövs hårdare tag. Jag skall för min del gärna engagera mig till förmån för sådana hårdare metoder.

Men eftersom åtgärder är på väg i de respektive angelägenheter som herr Johansson i Växjö och herr Söderqvist har aktualiserat yrkar jag, i avvaktan på resultatet av dessa åtgärder, bifall till jordbruksutskottets hemställan.

BERTIL JOHANSSON (c):

Herr talman! Hans Wachtmeisters intresse för naturvård på skilda områden är dokumenterat, och att det är intressant att lyssna till honom vill jag gärna säga. I stort sett instämmer han i motionerna, även i min motion. Jag har dock en något avvikande mening när det gäller skyddsjakten vid fasanerier.

Vi vet att fasanen icke har tillhört vår fågelfauna från början. Den är en inplanterad fågel, medan duvhöken däremot i alla tider har funnits i Sverige. Jag anser det vara fel att en fågel som alltid har funnits här i landet skall stå tillbaka för en fågel som inplanterats. Och jag skulle tro att om man inte vore så rädd om fasanerierna skulle duvhöken ta andra fågelarter i stället, och kråkfåglarna skulle då hållas efter mycket bättre. I dag har vi problem med kråkfåglar – skottpengar på dem utbetalas i vissa områden osv. – men det är min övertygelse att man skulle få bort dem mera effektivt genom en naturlig åderlåtning via duvhöken. Nu lockas duvhökarna till fasanerierna som flugor till en sockerbit. Det är enkelt för duvhöken att plocka till sig fasaner – visserligen inte de som är i burar, men de som finns där omkring. Fasanerierna innebär att duvhöken vintertid nästan enbart koncentrerar sig på den fågelarten.

Jag anser det vara felaktigt att sätta fasanerierna så "i högsätet" att det medför en kraftig åderlåtning på duvhöksstammen.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag har i jägarsammanhang en gång i tiden uttalat mig i betydligt hårdare ordalag än Bertil Johansson om skyddsjakten. Jag sade helt enkelt att jag tyckte det var upprörande att man för att skydda utländska "pyttor" skulle utrota vår svenska duvhök. Den mycket noggranna undersökning av duvhökens bytesval som har gjorts under senare år visar emellertid att man kanske inte skall ta så enkelt på frågan.

Dessutom har det visat sig att duvhöken inte är i farozonen just nu. Stammen visar en, om än svag så dock påtaglig, ökning. Därför är det

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

Anmälan av interpellation

inte så bråttom med att avskaffa all skyddsjakt, utan vi bör kunna återkomma till frågan när jaktberedningen har sagt sitt.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Anmäldes och bordlades

Proposition

1977/78:21 med förslag till tulltaxa, m. m.

§ 19 Anmäldes och bordlades

Motioner

1977/78:5 av *Frida Berglund m. fl.* med anledning av propositionen
1977/78:5 om flygvädertjänstens system och organisation m. m.

1977/78:6 av *Birgitta Dahl* och *Per Bergman* med anledning av propositionen 1977/78:8 om åtgärder på distributionsområdet

1977/78:7 av *Sven Andersson* i Örebro m. fl.

1977/78:8 av *Birgitta Hambræus* och *Arne Fransson*

med anledning av propositionen 1977/78:9 om spel på s. k. enarmade banditer

1977/78:9 av *Tore Nilsson* med anledning av riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag (1977/78:5) om riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

§ 20 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 19 oktober

1977/78:48 av *Georg Andersson* (s) till industriministern om sysselsättningsproblemen i Västerbottens inland:

Genom de regionalpolitiska insatser som gjordes av den socialdemokratiska regeringen förbyttes en mångårig befolkningsminskning i skogs-länen i en befolkningstillväxt. Även vissa kommuner i de inre delarna av Norrlandslänen kunde notera en ökning av invånarantalet.

Däremot har inte strukturomvandlingens problem övervunnits. En fortsatt minskning av sysselsättningen i de traditionella näringarna jord- och skogsbruk är oundviklig. Denna måste kompenseras genom en tillväxt i industri och service. Därtill kommer att också kvinnor i gles-

bygdsområden måste få sitt rättmätiga krav på sysselsättning tillgodosett. En fortsatt ökning av antalet arbetstillfällen är därför erforderlig.

Mot denna bakgrund framstår det senaste årets utveckling som ytterst oroande. Förutom att de allmänna konjunkturproblemen drabbar också skogslänen tvingas jag konstatera att regionalpolitiken har mist sin tidigare kraft.

Inom Västerbotten, det län jag representerar, krävs nu kraftfulla åtgärder för att motverka en hotande utveckling. Jag vill peka på några omständigheter.

1. Riksdagen har uttalat sig för snara åtgärder i Vindelälvsområdet för att tillföra bygden sysselsättning i stället för den som vattenkraftutbyggnad skulle ha medfört. Den socialdemokratiska regeringen använde 45 milj. kr. till vägbyggnader. Vidare tillsattes en särskild arbetsgrupp för att inventera och samordna insatser, främst på turismens område. Arbetsgruppen lämnade sitt förslag hösten 1975. Under hösten 1976 uttalade riksdagen att arbetsgruppens program borde genomföras. Men den borgerliga regeringen sköt ärendet ifrån sig genom att tillsätta en ny arbetsgrupp inom kanslihuset för att granska de förslag som kommunerna fört fram. Därmed har ytterligare ett år gått utan att något arbetstillfälle getts människorna i Vindelälvsområdet. Arbetsgruppen för "projekt Sorsele" har i skrivelse till regeringen begärt medel för fortsatt byggande av Ammarnäsvägen under hösten. Något svar har ännu ej lämnats från regeringen.

2. Gruvan i Adak är snart avvecklad. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte en arbetsgrupp med uppdrag att i tid skaffa ersättningsysselsättning åt de ca 250 friställda i detta område. Nu är denna nådatid ute. Endast ett 20-tal jobb har erbjudits de anställda i Adak. De allra flesta har tvingats söka jobb på annat håll.

3. AB Nordkugg i Vilhelmina har varslat om nedläggning. 45 anställda blir arbetslösa om nedläggningen inte kan förhindras. Det är synnerligen allvarligt för Vilhelmina kommun och för de anställda, som knappast kan erbjudas alternativ sysselsättning inom kommunen.

4. Vattenkraftutbyggnaden i Juktan inom Storuman är snart avslutad. Mer än 300 byggnadsarbetare friställs successivt. På grund av räddhåga och tveksamhet beträffande energipolitiken har regeringen inte låtit Vattenfall planera för objekt som skulle kunna påbörjas när Juktan är slutfört. Min motion om utbyggnad av Åselälven avslogs av riksdagens borgerliga majoritet under våren 1977. Också beslut om utbyggnaden i Umeälven har fördröjts.

5. Ett industricentrum har byggts i Lycksele. Det dimensionerades för att kunna ge plats åt ca 150 anställda. Beslut har fattats om ytterligare en etapp av motsvarande storlek. Målsättningen är alltså att ca 300 personer skall sysselsättas vid industricentret. För dagen är endast ett 35-tal personer sysselsatta i denna anläggning. Förutom att detta är ett allvarligt slöseri med resurser upplevs det alltmer som ett svek mot den bygd som enligt förre AMS-chefens mening utgör regionalpolitikens "ödes-

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Meddelande om
frågor*

klippa".

Med hänvisning till det anförda ber jag att till industriministern få ställa följande frågor:

- a. När kommer regeringen att uppfylla de utfästelser som gjorts beträffande Vindelälvsområdet?
- b. Kommer någon sysselsättning att kunna erbjudas som ersättning för nedläggningen av gruvdriften i Adak?
- c. Vilka övriga åtgärder avser regeringen att vidta för att möta de problem som jag här redovisat?

§ 21 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 19 oktober

1977/78:76 av *Helge Klöver* (s) till statsrådet Ola Ullsten om villkoren för beviljande av uppehållstillstånd för utlänning i vissa fall:

I förra veckan fick en invandrare i Småland meddelande från regeringen att han ej kunde få nytt uppehållstillstånd med anledning av att hans upplösta äktenskap betraktades som ett s. k. skenäktenskap.

Invandraren kom till Sverige 1974 och gifte sig samma år med en svensk flicka. Två år senare fick makarna ett barn gemensamt. Det verkar osannolikt att ett äktenskap som håller i över två år och dessutom resulterar i barn skulle kunna betecknas som ett s. k. skenäktenskap.

Invandrare i vårt land har nu anledning att fråga sig om det skall ställas särskilda krav på hållbarheten i deras äktenskap.

Med anledning av det anförda vill jag fråga statsrådet Ola Ullsten vilka krav invandrarverket och regeringen ställer på invandrades äktenskap för att de inte skall betraktas som skenäktenskap.

1977/78:77 av *Bengt Wiklund* (s) till utbildningsministern om förfarandet vid ansökan till högskolestudier:

Ansökningarna till högskolestudier för vårterminen 1978 skall vara inlämnade före den 1 november 1977. Vid detta ansökningsdatum är det omöjligt att få ett betyg som styrker gymnasiestudiernas resultat. En begäran om dispens för betygskomplettering har ännu inte gett resultat, och det är inte många dagar kvar till den 1 november, när ansökan skall vara inlämnad.

Min fråga till utbildningsministern är:

Kan utbildningsministern redogöra för hur han tänker sig ordna ansökningsförfarandet för gymnasieelever som avser att påbörja högsko-

lestudier vårterminen 1978 och hur kan det här förhållandet rättas till i framtiden så att inte samma sak uppstår vid varje ansökningstillfälle?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 11.28.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 11

Onsdagen den
19 oktober 1977

*Meddelande om
frågor*